

A dost'!

Francúzske deti
nevysťrajajú pri jedle

Odhaľte tajomstvo výchovy z Paríža
PAMELA DRUCKERMANOVÁ

Pamela Druckermanová

A dost'!

Francúzske deti nevystrajajú pri jedle

Odhaľte tajomstvo výchovy z Paríža

NOXI

Pamela Druckerman
Bringing up Bébé
(The Penguin Press, a member of Penguin Group (USA) Inc.,
New York, New York 2012)
Copyright © 2012 by Pamela Druckerman
Translation © 2012 by Broňa Duhanová
Cover © 2012 by Kateřina Stárková
Illustration by Gabriela Janovská
Slovak edition © 2012, 2013 (elektronická verzia) by NOXI, s. r. o.

Všetky práva vyhradené.

ISBN 978-80-8111-127-3

Pamela Druckermanová

A dost'!

Francúzske deti nevystrajajú pri jedle

Z anglického originálu Bringing up Bébé
preložila Broňa Duhanová

Redigovala Katarína Olejárová

Obálku navrhla Kateřina Stárková, ilustrácia Gabriela Janovská

Vydalo vydavateľstvo NOXI, s.r.o., v Bratislave v roku 2013

ako svoju 47. publikáciu v elektronickej podobe

ISBN 978-80-8111-127-3

*Pre Simona,
ktorý dáva všetkému zmysel.*

Poznámka

Mená a životopisné údaje niektorých rodičov,
s ktorými som sa rozprávala pri písaní tejto knihy,
som zmenila na ochranu ich súkromia.

*Le petits poissons dans l'eau
Nagent aussi bien que les gros.*

**V oceáne aj malá ryba
pláva ako veľryba.**

Francúzska detská pieseň

Obsah

<i>Slovníček francúzskej výchovy</i>	11
Francúzske deti nevystrájajú pri jedle	15
Kapitola 1: V Paríži v tom	21
Kapitola 2: Francúzky sú tehotné, nie tučné	33
Kapitola 3: Kedy konečne prespí celú noc?	46
Kapitola 4: Počkaj!	63
Kapitola 5: Malé ľudské bytosti	83
Kapitola 6: Jasle?	100
Kapitola 7: Sexy matka	120
Kapitola 8: Perfektná matka neexistuje	134
Kapitola 9: Škôlka po francúzsky	149
Kapitola 10: Problémy na druhú	166
Kapitola 11: Zbožňujem túto bagetu!	178
Kapitola 12: Toto musíte ochutnať...	192
Kapitola 13: Rozhodujem ja	213
Kapitola 14: Nechajte ich žiť	233
Budúcnosť po francúzsky	246
Pod'akovanie	251
<i>Bibliografia</i>	252

Slovníček francúzskej výchovy

Attend – Počkaj! Povel, ktorým francúzski rodičia naznačia dieťaťu, že sa mu nemôžu okamžite venovať, ani hneď splniť jeho pranie.

Au revoir – Dovidenia. Francúzske dieťa vždy musí pozdraviť, keď opúšťa spoločnosť dospelých. Jedno zo štyroch francúzskych čarovných slovíčok. Platí aj pre bonjour.

Bêtise – nezbednosť. Ak sa priestupok dieťaťa označí za bêtise, je odpustiteľný, nič hrozné sa nestalo a rodič reaguje mierne.

Caca boudin – doslovne „kakačková klobása“. Nadávka francúzskych predškolákov.

Cadre – rámec. Zvizualizovaný ideál francúzskej výchovy – nastaviť deťom veľmi prísne limity – ale dopriať im slobodu v ich rámci.

Complicité – súlad. Vzájomné porozumenie medzi deťmi a ich rodičmi či opatrovateľmi, ktoré Francúzi budujú prakticky od narodenia. Complicité je možné dosiahnuť, len ak vychádzate z predpokladu, že aj bábätká sú racionálne ľudské bytosti schopné nadviazať s dospelými obojstranný vzťah postavený na rešpekte.

Crèche – jasle. Celodenné predškolské zariadenia pre deti od šiestich týždňov do troch rokov dotované štátom. Väčšina francúzskych rodičov vrátane majetných rodín dáva crèche prednosť pred opatrovateľkami a súkromnými zariadeniami.

A DOSŤ!

Doucement – jemne, opatrne. Jedno z častých upozornení predovšetkým pre malé deti. Vychádza z predpokladu, že aj najmladšie deti sú schopné sebakontroly a rozvážneho konania.

Doudou – obľúbený predmet najmenších detí, s ktorým spávajú. Najčastejšie plyšové zvieratko.

École maternelle – materská škôlka. Bezplatná štátna škôlka pre deti od troch rokov.

Éducation – vzdelávanie, vo francúzštine zároveň výchova. Pojem výborne vystihuje vnútorné nastavenie francúzskych rodičov – nevychovávať, ale vzdelávajú.

Équilibre – rovnováha. Francúzsky ideál životného štýlu, v ktorom jeden z aspektov (napríklad rodičovstvo) nepotláča ostatné.

Gourmand – gurmán. V kontexte detí, niekto, kto príliš rýchlo a príliš veľa je.

Goûter – olovrant, popoludňajší zákusok. Obyčajne okolo pol piatej popoludní. Jediný čas dňa, keď francúzskym deťom rodičia dovoľia maškrtiť.

Les gros yeux – veľké oči. Prísny a nespokojný pohľad, ktorý francúzski rodičia venujú deťom, čo vyvádzajú neplechu.

Maman-taxi – mama taxikárka. Žena, čo väčšinu svojho voľného času strávi rozvážaním detí na mimoškolské aktivity a do krúžkov. V priamom rozpore s équilibrée.

N'importe quoi – Nechaj ma tak! Dieťa, ktorá takto odvráva, Francúzi považujú za nevychované. Znamená to, že nemá pevne stanovené limity a opovrhuje ostatnými.

Non – nie. Vo Francúzsku znamená: Nie! Absolútne nie!

Punir – potrestanie. Aby bolo dieťa puni – potrestané, musí vykonať niečo závažné, neodpustiteľné.

Rapporter – udavač. V detskej terminológii žalobaba. Vo Francúzsku sa žalovanie nenosí medzi deťmi ani medzi dospelými.

Sage – rozumný. Opisuje dieťa, ktoré sa kontroluje alebo pokojne venuje vlastným aktivitám. Namiesto „Bud' dobrý!“ Francúzi povedia: „Bud' rozumný!“

Tétine – cumlík. Vo Francúzsku žiadna hanba. Nie je výnimočné vidieť s cumľom trojročné, dokonca štvorročné deti.

Francúzske deti nevystrajajú pri jedle

Ked' mala naša dcérka osemnásť mesiacov, vzali sme ju s manželom prvýkrát na letné prázdniny. Do malého pobrežného mestečka, niekoľko hodín vlakom od Paríža, kde žijeme. Keďže išlo o naše prvé a zatiaľ jediné dieťa, mysleli sme si, že to zvládneme ľavou zadnou... Prosím, prepáčte nám tento kardinálny omyl!

Raňajkovali sme našťastie v hoteli, ale na obedy a večere sme chodili do malej rybárskej reštaurácie v centre starého prístavu. Rýchlo sme prišli na to, že s batol'at'om sú dve jedlá za deň v reštauračnom zariadení hotové peklo na zemi. Osemnásťmesačnému dieťaťu na jedle, ako takom, nezáleží. Už vôbec nie, ak nie je smažené! Zato soľničky a koreničky sa dajú vysypať a papierové vrecká s cukrom roztrhať. Detská stolička je úhlavný nepriateľ, z ktorého sa miniatúra človeka domáha von, len aby sa mohla rozbehnúť rovno na mólo a skočiť do vln.

Jediná účinná stratégia bola zhltnúť všetko expresným tempom. Objednali sme si ešte skôr, ako nás čašníci usadili k stolu. Podplácali ich, aby doniesli chlieb, predjedlo aj hlavné jedlo naraz. Kým Simon do seba napchal niekoľko kúskov ryby, ja som dávala pozor, aby naše dieťa nepodrazilo čašníka a aby navždy nezmizlo v morských hĺbinách. Potom sme sa vymenili. V prepitnom sme museli kompenzovať všetky tie servítky a sotva nahryznuté kalmáre, čo po nás ostali na zemi... Aby nás vôbec nasledujúci deň pustili znova do reštaurácie.

Hneď prvý deň sme cestou späť do hotela prekliali cestovanie a zaprisahávali sa, že viac detí neprichádza do úvahy. Definitívne sa nám potvrdilo, že život, aký sme poznali ešte pred rokom a pol, sa oficiálne navždy skončil! Dodnes nechápem, prečo nás to tak prekvapilo.

Neskôr som si však všimla, že francúzske rodinky, s rovnako starými deťmi ako naša dcéra, nepôsobili, že sú v pekle. Vyzerali, pre nás celkom nepochopiteľne, ako na prázdninách. Francúzske detičky spokojne sedeli v detských stoličkách a jedli ryby, dokonca aj zeleninu. Neškriekali, nenariekali, neostala po nich na dlážke spúšť a ich rodičia jedli chody v poradi, ako sa patrí...

Napriek tomu, že som žila vo Francúzsku už niekoľko rokov, zostala som zmätená. Parížske rodiny s deťmi sa v reštauráciách asi stravujú iba zriedka. Alebo som si ich len doteraz nevšimla?

Pokiaľ nemáte vlastné, deti ostatných sú vám ukradnuté. Ak vlastné už máte, sledovať iné nemáte čas. Odrazu, napriek tomu, že ja som sa topila v problémoch, musela som uznať, že existuje aj iná alternatíva... Ale, čo to presne je? Sú francúzske deti geneticky pokojnejšie než americké? Podplácajú ich? Alebo zastrašujú? Sú obeťami výchovného princípu našich predkov – chcem ťa vidieť, nie počuť?

Nie. Francúzske deti, a to ich vidím každý deň, nie sú zatlačené do kúta. Sú veselé, zhovorčivé, zvedavé. A rodičia ich zahŕňajú láskou a pozornosťou. Pri stoloch však disponujú záhadnou neviditeľnou civilizačnou silou. A začínam mať podozrenie, že nielen pri stoloch... Francúzski rodičia majú niečo, čo my ostatní nie...

Tak sa začalo moje skúmanie francúzskeho prístupu k rodičovstvu.

Nie je to totiž len stolovanie, čo si zariadili inak. Ako je možné, že počas stoviek hodín na francúzskych detských ihriskách som videla hádzať sa od jedu na zem len jedno jediné dieťa – moje? Prečo moji francúzski priatelia nemusia skladať telefón uprostred vety, lebo ich dieťa okamžite potrebuje ich pozornosť? Prečo ich obývačky nie sú zapratané hojdacími koníkmi a hračkárskymi kuchynkami ako tá naša? Prečo francúzski kamaráti mojej dcéry jedia nielen ryby, zeleninu, ale aj všetko ostatné? Zatiaľ čo menu môjho dieťaťa je monotematické – cestoviny, kuracie nugety, cestoviny, kuracie nugety, cestoviny? Ako je možné, že francúzske dieťa nie je závislé od sladkostí?

Zostala som zmätená. Netušila som, že okrem francúzskej módy, francúzskych syrov, francúzskeho vína som povinná zbožňovať aj francúzsku výchovu. Nikto predsa nechodí do Paríža študovať rodičovskú autoritu, ani manažment materských mindrákov a pocitov

zlyhania... Práve naopak. Americké matky, čo som v Paríži stretla, sú zhradené, že Francúzky nedojčia a štvorročné deti behajú s cumľom... To, že francúzske bábätká už ako dvojmesačné prespia celú noc, nekomentujú. Alebo, že francúzske deti sú schopné počuť bez toho, aby skolabovali... Nikto na svete, dokonca ani samotní Francúzi, zo zázračného francúzskeho receptu na zvládanie katastrofy menom dieťa nerobí veľkú vedu. Domáci rodičia celkom potichu dosahujú fantastické výsledky, pozitívne pozdvihujú atmosféru rodinného života.

Keď nás navštívia naši americkí priatelia s deťmi, väčšinu času strávime stavaním lega na podlahe, plníme funkciu zábradlia batolátam pri behaní okolo kuchynského stola, rozoberáme chemické zloženie grckov a kakov našich novorodencov. Nikdy sa nezaobídeme bez dlhých záchvatov plaču, jedu a ešte dlhšieho chlácholenia, vyjednávania, vyhrážania sa a nasledujúcej rezignácie. Keď nás navštívia francúzski priatelia, my dospelí pijeme kávu, zatiaľ čo sa naše deti, predstavte si, hrajú...

Na to, že americká stredná vrstva má s výchovou detí vážny problém, som však neprišla ako jediná, ani ako prvá. O tomto probléme sa popísali stovky kníh, článkov a vedeckých štúdií. Problém bol diagnostikovaný a pomenovaný. Volá sa: hurámatky, ultramatky, prehnané rodičovstvo, hyperrodičovstvo a môj osobný favorit – detská tyrania. Alebo, ako to výstižne zhrnul jeden osvietený žurnalista, venovanie výchove detí viac pozornosti, ako je pre ich vlastné dobro zdravé. Moja obľúbená autorka Judith Warnerová zase hovorí o „kultúre totálneho materstva“ (zhodou okolností, na myšlienku napísať o nej knihu prišla po návrate z Francúzska). Zdá sa mi, že únavné tempo americkej výchovy sa vlastne nikomu nepáči. A už vôbec nie americkým rodičom.

Zobudila sa vo mne zmes novinárskej zvedavosti a materskej beznádeje a na záver našej skazenej dovolenky som sa rozhodla vypátrať, čo robia francúzski rodičia lepšie... Čo presne je tá neviditeľná civilizačná sila, ktorú sa im podarilo osedlať? Podarí sa ju ovládnuť aj mne? Aplikovať ju na môjho vlastného potomka kombináciou investigatívnej žurnalistiky a investigatívneho rodičovstva? Pre-

programovať vlastný harddisk? Prečo francúzske deti nevyplývajú jedlo? A prečo ich rodičia nekričia?

Potvrdilo sa mi, že som na stope niečoho veľkého a prevratného, keď som objavila štúdiu Princetonskej univerzity. Podľa nej matky z Ohia považujú starostlivosť o deti za nepríjemnú dva razy častejšie než matky z francúzskeho Rennes. Moja vlastná analýza materskej nálady v Paríži a v mojej vlastnej domovine dospela k rovnakému výsledku (aj bez Princetonskej pečiatky). Na francúzskej výchove je niečo, čo z nej robí pôžitok namiesto utrpenia.

Som presvedčená, že francúzske tajomstvo vlastne nie je tajomstvom. Máme ho celý čas rovno pod nosom. Akurát ho doteraz nikto nehladal. Začala som si do tašky na plienky pribalovať zápisník. Návštevy u pediatra, ihrisko, bábkové divadlo, večere s priateľmi... Všetko sú to skvelé šance pozorovať francúzskych rodičov priamo v akcii a prísť tak na nepísané pravidlá, ktorými sa riadia.

Okamžite som však narazila na vážny problém. Bez ohľadu na to, ako veľmi som sa snažila Francúzov pritlačiť k múru, vyraziť z nich presný návod, čo robia inak, som nedokázala. Väčšina trvala na tom, že vôbec nič! Ba čo viac, sťažovali sa, že aj na Francúzsko zaútočil syndróm detských kráľov a rodičia celkom stratili autoritu. Na to dokola odpovedám: Vážení, o tom, čo je detský kráľ, nemáte ani poňatia. Choďte sa pozrieť do New Yorku!

Prešlo niekoľko rokov a absolvovala som dva ďalšie parížske pôrody, kým sa mi podarilo odhaliť základné stopy. Spovedala som desiatky rodičov a expertov. Prečítala desiatky francúzskych kníh a článkov o výchove, ktorým sa nikdy nedostalo medzinárodnej prestíže. A nehanebne načúvala dialógom francúzskych rodičov a ich detí na nákupoch v supermarkete, v metre, pri vyzdvihovaní detí z jaslí, škôlok a škôl. Myslím, že už viem, čo robia francúzski rodičia inak.

Pochopiteľne, keď hovorím o francúzskych rodičoch, generalizujem. Pohybujem sa hlavne medzi rodičmi z Paríža a jeho predmestí. Majú vysokoškolské diplomy, dobré zamestnania a zarábajú viac, ako je národný priemer. V Amerike by sme ich označili za vzdelanú strednú a vyššiu strednú vrstvu. Presne s rovnakou skupinou Američanov však francúzskych rodičov porovnávam. Navyše, výchova

parížskej vyššej strednej vrstvy nie je na hony vzdialená od výchovy robotníkov vo francúzskych provinciách. Inými slovami, Francúzi možno netušia, čo presne robia správne, ale robia to viac-menej všetci. Bohatí právnici, učitelia v štátnych školách, babičky, čo sa mi prihovoria v parku, všetci majú základné princípy rovnaké. Rovnaké ako takmer každá francúzska kniha a článok o výchove, čo som kedy prečítala. Rodičovstvo vo Francúzsku nie je filozofia, základné pravidlá každý považuje za samozrejmosť. Už len tento fakt sám osebe upokojuje.

Na mieste je otázka, prečo Francúzsko? Som len obyčajný oportunista? Keby som pristála v Reykjavíku, spievala by som oslavné ódy na islandských rodičov? Nemyslím si. (Aj keď predstava urastených islandských oteckov s očami hlbokými ako fjordy je lákavá). Netrpím „frankomániou“. *Au contraire*, ani si nie som celkom istá, či mám túto krajinu rada. Nechcem, aby z mojich detí vyrástli parížski horenosi. Napriek všetkým problémom je však Francúzsko perfektnou náplasťou na modriny súčasnej americkej výchovy. Na prvý pohľad sa zdá, že francúzska stredná vrstva má rodičovské hodnoty, ktoré dôverne poznám. Parížania, rovnako ako Američania, sú posadnutí detskou literatúrou, zapisujú deti na tenis, výtvarné krúžky a berú ich do interaktívnych múzeí. Rozdiel je v tom, že Francúzi sa deťom venujú. Nie sú nimi posadnutí. Neveria, že byť dobrým rodičom, znamená byť poskokom. A necítia sa za to vinní. „Večer patrí rodičom,“ povedala jedna parížska mamina. „Moja dcéra môže s nami zostať hore, ak chce, ale je to čas na záľuby nás dospelých.“

Francúzi svoje deti stimulujú a zároveň ich dokážu v správnu chvíľu vypnúť. Americké batolaťá z lepších rodín majú tútora na učenie mandarínčiny. Francúzske batolaťá sa, presne podľa dizajnových plánov, batolia!

Dôkazom, že vo Francúzsku to skrátka funguje, je, že zatiaľ čo celá Európa trpí poklesom pôrodnosti, Francúzi majú babyboom. Z krajín Európskej únie má vyššiu pôrodnosť než Francúzsko len katolícke Írsko. Pravdaže, Francúzi majú sociálne výhody a služby, ktoré robia rodičovstvo atraktívnejším a menej stresujúcim. Neplatia za jasle a škôlky, dostávajú vysoké rodinné prídavky. Nemusia sa trápiť nad